

RALPH LINTON

Fundamentul cultural al personalității

Traducere în limba română :

SERGIU SARARU

Studiul introductiv la ediția românească :

Dr. VASILE V. CARAMELEA

Coperta de

HARRY GUTTMAN

RALPH LINTON

Profesor de antropologie la Universitatea Columbia

Fundamentul cultural al personalității

EDITURA ȘTIINȚIFICĂ

București, 1968

CUPRINSUL

RALPH LINTON ȘI ANTROPOLOGIA MODERNĂ de Dr. Vasile Carametea	5
PREFAȚĂ	37
INTRODUCERE	39
CAPITOLUL I	
Individ, cultură și societate	45
CAPITOLUL II	
Conceptul de cultură	68
CAPITOLUL III	
Structura socială și participarea la cultură	92
CAPITOLUL IV	
Personalitatea	116
CAPITOLUL V	
Rolul culturii în formarea personalității	152

Individ, cultură și societate

Studiile asupra individului, culturii și societății, ca și asupra multiplelor relații dintre ele, sînt tot atâtea răspunsuri la vechiul precept „Cunoaște-te pe tine însuși”. Majoritatea fenomenelor de care se ocupă aceste studii au fost admise din timpuri imemorabile, dar examinarea lor a fost în mare măsură lăsată în seama filosofului și a teologului. Abia în urmă cu două sau trei generații au început să fie considerate ca un teren propice pentru cercetarea științifică. Dar, chiar și acum, o asemenea cercetare mai întâmpină greutăți considerabile. Cu toate că adoptarea atitudinilor științifice înregistrează un succes crescînd, un mare număr de tehnici științifice recunoscute sînt pur și simplu inaplicabile la fenomenele de acest gen. De exemplu, însăși natura materialului împiedică, în bună măsură, folosirea metodelor experimentale. Trăsăturile intrinsece ale culturilor și ale societăților nu pot fi reproduse, dirijate sau studiate în condiții riguros controlabile. Individul este mai accesibil tehnicilor experimentale, dar și el prezintă multe aspecte care scapă acestor tehnici. Chiar ca mic copil el se prezintă cercetătorului cu configurația proprie a experiențelor sale și a posibilităților sale înăscute, determinate biologic. Or, acestea din urmă reprezintă un x nerezolvat în toate ecuațiile ; un x care nu poate fi rezolvat prin nici una dintre

tehnicile de care dispunem în prezent. Teoretic, desigur, este posibil ca factorii innăscuți să fie urmăriți chiar și la om, obținându-se, în condiții de reproducere controlate, dinamici ereditare aproximativ uniforme. Apoi ar putea fi supuse observației diversele genuri de personalitate obținute atunci când cercetătorul însuși schimbă condițiile de mediu. Oricum, asemenea cobai umani țin de un viitor îndepărtat, întrucât distonează puternic cu valorile pe care am fost învățați să le respectăm: chiar și prima fază, a producerii de dinamici ereditare pure, presupune ca tabuurile incestului să fi dispărut, eveniment foarte improbabil.

Aceste limitări aduse folosirii metodei experimentale nu constituie singurele dificultăți pe care le are de înfruntat cercetătorul. Personalitățile, culturile și societățile sînt, cu toate, configurații în care structuralitatea (*patterning*) și organizarea întregului prezintă mai multă importanță decît oricare dintre elementele componente. Pînă de curînd, cercetarea științifică se orienta spre analiza din ce în ce mai minuțioasă a acestor configurații și spre studierea cu precădere a părților, nu a întregului. Chiar și astăzi, cînd importanța configurațiilor, ca atare, este în general recunoscută, se constată o notabilă lipsă de tehnicieni capabili să le surprindă. În sfîrșit, lipsa unor unități exacte și verificabile pentru măsura majorității fenomenelor sociale și culturale constituie un important handicap; cît timp au vor fi stabilite asemenea unități de măsură, rămîne imposibilă folosirea a numeroase tehnici matematice care și-au demonstrat din plin posibilitățile în alte sectoare de cercetare.

În vastul domeniu de care ne ocupăm, progresul cel mai mare al tehnicilor de cercetare s-a realizat pe planul studiilor psihologice. Aici a fost pus la punct un ansamblu considerabil de teste și o bună parte dintre ele pare să dea rezultate valabile. Marea majoritate a acestor teste servește însă numai la reluarea anumitor aspecte ale conținutului personalității și nu a

configurațiilor personalității ca totalitate. În funcție de rezultatele pe care le obțin, o serie de indivizi pot fi clasati în raport cu o singură caracteristică, de pildă inteligența, dar o serie de acest gen nu are nici o legătură cu ordinea în care pot fi clasati aceiași indivizi în raport cu altă caracteristică, cum ar fi agresivitatea. Progresele cele mai recente și, dintr-un anumit punct de vedere, cele mai promițătoare în această privință constau în punerea la punct a unor teste vizînd configurația personalității ca totalitate. Ele mai sînt în faza copilăriei, dar teste cum ar fi acela al lui Rorschach și acela de percepții tematică al lui Murray și-au demonstrat valabilitatea și sînt foarte promițătoare.

Chiar dacă testele de a percepție tematică ar fi perfecționate în cel mai înalt grad, ele nu vor aduce răspunsul la unele dintre problemele cele mai semnificative legate de studierea personalității. Nici un test nu poate dezvălui personalitatea decît așa cum există ea în momentul aplicării testului. Or, personalitățile sînt continuu dinamice, iar dacă este important să descoperim conținutul, organizarea și performanța lor într-un moment dat, este și mai important să aflăm procesul prin care ele se dezvoltă, cresc și se transformă. În ceea ce privește aceste procese, testele standardizate nu pot să ne dea mai mult decît o serie de puncte de reper, egalate de-a lungul vieții individului. În prezent există foarte puține informații de acest gen care prezintă siguranță; așteptînd ca ele s-o dobîndească, modul cel mai bun de a aborda problemele legate de personalitate, rămîne studierea și compararea biografiilor, iar acestea pot fi obținute chiar de la indivizi. Psihanaliștii au depus o muncă importantă în această direcție, dar mai rămîn multe de făcut pentru elaborarea unor tehnici obiective. În ciuda aparentei validități a numeroase concluzii psihanalitice, majoritatea lor a fost obținută pornindu-se de la interpretări subiective și nu se pretează genului de probe pe care îl reclamă științele experimentale.

Probabil că multe dintre dificultățile care le-am semnalat vor dispărea cu timpul. Până când vor fi puse la punct tehnici noi, adecvate caracteristicilor personalității, ale culturii și ale societății, cercetătorii trebuie să ajungă la concluziile lor prin simpla observare și comparare a materialelor de care dispun. O asemenea metodă de abordare este comparabilă mai degrabă cu cea a naturalistului de odinioară, decât cu cea a savantului modern care studiază comportamentul animal. Să nu uităm, însă, că fără indicațiile aduse de munca naturalistului, cercetările ulterioare ar fi fost imposibile. Cei ce studiază comportamentul uman, fie pe plan individual, fie pe plan social, au pus la punct tehnici descriptive adecvate și au ajuns, într-o măsură însemnată, la înțelegerea fenomenelor de care se ocupă. De asemenea, ei au devenit din ce în ce mai conștienți de complexitatea obiectului lor, de strânsa interdependență funcțională a individului, societății și culturii. Câtă vreme au fost urmate tendințele inițiale — atomizante — ale cercetării științifice, fiecare dintre aceste trei fenomene era tratat ca un tărâm aparte de investigare și transformat în obiectul unei discipline distincte. Individul era repartizat psihologiei, societatea — sociologiei și cultura — antropologiei culturale. În plus, în cursul cercetării, sociologia și antropologia culturală tindeau permanent să încalce una domeniul celeilalte. Actualmente devine evident că individul, societatea și cultura sînt atît de strîns integrate și interacțiunea lor este atît de continuă încît cercetătorul care încearcă să se ocupe de una dintre aceste teme, fără să se refere la celelalte două, ajunge curînd într-un impas. Aici încă nu a trecut vremea specialiștilor și mai există interesul să se mențină cele trei discipline distincte; pare însă justificat să spunem că, în anii imediat următori, va apărea o știință a comportamentului uman, care va sintetiza descoperirile psihologiei, sociologiei și antropologiei. Probabil că la momentul oportun, biologia se va alătura acestei trinități, dar relația între fenomenele biologice și fenomenele

psihologice, sociologice și culturale este încă atît de puțin cunoscută încît pare prudent să o ometem pentru moment.

În pofida relațiilor funcționale dintre individ, societate și cultură, aceste trei entități pot și chiar trebuie să fie diferențiate în scopuri descriptive. Deși arareori se întâmplă ca un individ să aibă o mare importanță pentru viața și funcționarea societății căreia îi aparține, sau a culturii la care participă, *individul*, *trebuințele* și *capacitățile* sale se situează la baza tuturor fenomenelor sociale și culturale. Societățile sînt grupuri organizate de indivizi, iar culturile, în ultimă analiză, nu sînt nimic altceva decît sisteme de răspunsuri repetibile, comune membrilor unei societăți. Din acest motiv, *individul este punctul de plecare logic al oricărei cercetări privind o configurație mai largă.*

Se poate admite că *trebuințele* individului constituie motivațiile comportamentului său și că ele, prin intermediul acestuia, sînt răspunzătoare de faptul că societatea și cultura sînt operante. *Trebuințele* ființelor umane par să fie mai numeroase și mai variate decît ale oricărei alte specii. În afară de acelea a căror origine poate fi urmărită direct pînă la tensiunile fiziologice, cum ar fi *trebuința de hrană*, *de somn*, *de a evita durerea*, sau cea sexuală, omul are o vastă gamă de alte *trebuințe*, la care nu poate fi demonstrată clar o legătură cu asemenea tensiuni. În lipsa unui termen mai bun, ele pot fi numite *trebuințe psihice* (*psychic needs*). Denumirea de primare, aplicată *trebuințelor* determinate fiziologic și de secundare celor psihice, este justificată în special în perspectiva unei abordări genetice. *Trebuințele* determinate fiziologic sînt, desigur, primele care apar în desfășurarea generală a evoluției, și primele care se manifestă în ciclul vieții individuale. Dar, ca motivații ale comportamentului adult, *trebuințele* fizice și cele psihice par să aibă un statut de egalitate. Poate că, într-un conflict de lungă durată între ele, avantajul să

aparțină trebuințelor fizice, dar victoria cerințelor corporale nu este niciodată certă. Oamenii care fac greva foamei merg până la capăt și, cum s-a putut vedea în epoca noastră în Europa, oamenii preferă să moară torturați decât să-și trădeze un prieten, sau să renunțe la o opinie. Chiar și în împrejurările mai puțin extreme ale vieții cotidiene, constatăm în fiecare moment că trebuințele psihice prevalează asupra celor fizice. Este bine cunoscut vechiul proverb: „Trebuie să suferi pentru a fi frumoasă”.

Cu toată importanța trebuințelor psihice ca motivații ale comportamentului, deocamdată nu cunoaștem decât foarte puține lucruri despre ele. Geneza le este obscură și nici măcar n-au fost descrise sau clasificate corect. Stările psihice prezintă un dat foarte subtil și este extrem de greu să fie tratate cu metode obiective exacte. Natura și însăși prezența trebuințelor psihice pot fi doar deduse din comportamentul pe care acestea îl generează. Comportamentul este atât de variat încât e cazul să ne întrebăm dacă el trebuie raportat la un număr mic de motivații generale, sau la un număr mare de motivații specifice. Dacă adoptăm cea de-a doua metodă, putem înmulți aproape la infinit trebuințele psihice și, implicit, clasificarea nu mai prezintă interes. O altă dificultate în realizarea unei clasificări adecvate a trebuințelor psihice: arareori se întâmplă ca o trebuință umană, fizică sau psihică, să fie legată prin relații clare de punct-la-punct de un model de comportament explicit (*pattern of overt behavior*). Acțiunea, în special dacă este în acord cu un model cultural (*culture pattern*) statornicit, contribuie de obicei la satisfacerea concomitentă a mai multor trebuințe diferite. Astfel, ne îmbrăcăm, în parte pentru a ne apăra corpul, în parte pentru a ne satisface vanitatea sau, măcar, pentru a evita cenzura. Așa stând lucrurile, credem că este mai judicios să nu încercăm o clasificare a trebuințelor psihice; de aceea, ne vom mulțumi să discutăm

pe scurt despre unele dintre ele, care par foarte generale și extrem de importante pentru înțelegerea comportamentului uman.

Printre trebuințele psihice ale omului, cea mai manifestă, cea mai constantă este poate aceea de răspuns afectiv (*emotional response*) din partea altora. Folosesc intenționat expresia „răspuns afectiv”, deoarece răspunsuri pur comportamentale pot lăsa această trebuință complet nesatisfăcută. De exemplu, într-un oraș modern este perfect posibil să întreții relații formale, după un model cultural, cu un mare număr de indivizi, și să obții de la ei serviciile necesare, în afara oricărui răspuns afectiv. În acest caz, trebuința psihică de răspuns rămâne nesatisfăcută și individul este cuprins de sentimentul de singurătate și de izolare, care este aproape tot atât de acut ca și când realmente n-ar fi nimeni prezent: de fapt, această experiență tinde să producă o frustrare mai puternică decât solitudinea efectivă, și cunoaștem cu toții ce înseamnă să fii singur în mijlocul unei mulțimi. Iadeosebi această trebuință de răspuns, și în special de răspuns favorabil, pe care o resimte individul, este stimulul unui comportament socialmente acceptabil. Te conformezi obiceiurilor societății tale tot atât din dorința de a fi aprobat, cât și din teama de pedeapsă.

Această trebuință de răspuns afectiv este atât de universală și atât de puternică, încât numeroși sociologi au considerat-o drept instinctuală, în sensul de înăscută. Că ea este efectiv înăscută, sau este un produs al condiționării, aceasta constituie o problemă care nu va putea fi niciodată rezolvată. În timpul copilăriei, individul este într-atât dependent de alții, încât n-ar putea să trăiască dacă nu obține răspunsuri din partea lor. Aceste răspunsuri ajung să fie asociate satisfacerii trebuințelor, chiar și a celor mai elementare, iar dorința unor asemenea răspunsuri persistă chiar și după ce individul și-a elaborat tehnici capabile să-i satisfacă trebuințele fără ajutorul cuiva. Pe de altă parte, este absolut evident că

și copiii mici au nevoie, pentru a se dezvolta bine, de o anumită cantitate de răspunsuri afective. Absența acestora pare să fie singura explicație a nivelului ridicat al mortalității infantile chiar și în instituțiile cele mai bine conduse și mai igienice, mortalitate care o depășește cu mult până și pe cea constatată în condiții neigienice de viață familială. Așa cum s-a exprimat succint într-un curs al său un eminent psihanalist, „un sugar lipsit de dragoste este un sugar care nu trăiește”¹. De vreme ce toți indivizii trec prin experiențele copilăriei, problema dacă această trebuință este înăscută sau dobândită e pur academică. În orice caz, prezența ei este universală.

O a doua trebuință psihică, tot universală, este cea de securitate pe termen lung. Datorită aptitudinii pe care o are omul de a percepe timpul ca un continuum care se întinde din trecut, prin prezent, spre viitor, satisfacțiile prezente nu sînt suficiente cîtă vreme cele viitoare rămîn nesigure. Simțim permanent nevoia de a fi asigurați, chiar atunci cînd însuși acest sentiment al timpului care ne stîrnește neliniștea cu privire la viitor ne face să amînăm satisfacerea nevoilor actuale și să primim resemnați incomodări actuale în așteptarea unei recompense viitoare. Această trebuință de securitate și de asigurare se reflectă în nenumărate forme de comportament modelat cultural (*culturally patterned*). Ea îl face pe meșteșugarul primitiv să amestece magia cu tehnica și pe oameni de orice nivel cultural să imagineze un cer în care purtarea lor dreaptă pe această lume va fi recompensată după merit. În lumina cunoștințelor noastre actuale — foarte limitate — despre procesele psihice, pare zadarnic să facem speculații cu privire la originile acestei trebuințe. Este suficient să recunoaștem importanța ei ca motivație a comportamentelor orientate spre viitor.

¹ Dr. S. Ferenczi, apud dr. Abraham Kardiner.

A treia și ultima trebuință psihică care merită să fie citată în acest loc este cea de nouitate a experienței. Ea este probabil mai puțin imperioasă decît trebuințele despre care am vorbit pînă aci: în orice caz, se pare că ea intervine arareori înainte ca majoritatea celorlalte să fi fost satisfăcute. Ea își găsește expresia în fenomenul familiar al plictiselii și duce la tot felul de comportamente experimentale. Ca și în cazul trebuinței de răspuns, ea poate fi explicată referindu-ne la condiționarea copilului. În cursul primei perioade a copilăriei, individul face neîncetat experiențe noi, și întrucît o bună parte dintre ele sînt plăcute, calitățile de nou și de agreabil pot fi, în cele din urmă, legate una de alta prin anticipare. Pe de altă parte, rădăcinile acestei trebuințe se pot situa la un nivel de mult mai mare profunzime. Chiar și copiii foarte mici manifestă tendința de a experimenta, iar Pavlov a constatat ceea ce el numea reflexul explorator al animalului.

Rolul jucat în comportamentul uman de trebuințele fiziologice și psihologice este exact acela de cauze prime. Fără impulsul lor, individul ar rămîne în repaus. El acționează pentru a se elibera de tensiuni și această remarcă este valabilă atît pentru acțiunile explicite (*overt*) cît și pentru acțiunile implicite (*covert*), cum ar fi a învăța sau a gîndi. Totuși, formele comportamentului au pot fi niciodată explicate dacă ne raportăm numai la trebuințele motivaționale. Aceste trebuințe sînt forțe a căror expresie capătă formă datorită unei mulțimi de factori. Un comportament ca să fie suficient pentru a satisface o trebuință sau o combinație de trebuințe trebuie să fie organizat pe baza unei raportări permanente la mediul în care acționează individul. Mediul acesta cuprinde factori atît circumstanțiali cît și de experiență acumulată. Astfel, comportamentul care servește la satisfacerea trebuinței de hrană este total diferit într-un oraș modern sau în junglă. Între altele, tehnicile pe care individul le va folosi în fiecare caz vor varia în funcție de experiența lui anterioară. În junglă, un om

care este obișnuit să vinăze, își va căuta hrana cu totul altfel decât cel care nu are o asemenea obișnuință.

Dacă formele pe care le ia comportamentul uman nu pot fi explicate prin trebuințele individului, ele nu pot fi explicate nici prin capacitățile sale înnăscute de a acționa. Aceste capacități trasează limitele extreme ale formelor pe care le poate lua comportamentul, dar alegerea uneia din aceste forme este determinată nemijlocit de experiența individului, care, la rândul ei, este derivată din contactele lui cu mediul. Rezultă că o înțelegere a acestui mediu este indispensabilă pentru înțelegerea, atât a personalităților individuale, cât și a personalității în general.

Deși nu există doi indivizi, fie ei doi gemeni identici crescuți în aceeași familie, care să aibă medii identice, toate mediile umane au anumite trăsături comune. Sîntem tentați să concepem mediul în termeni de fenomene naturale ca temperatura, terenul sau resursele de hrană, factori care variază inevitabil în spațiu și timp. Deși aceste condiții se reflectă în experiența individului și, prin ea, în personalitatea lui, ele par să aibă o importanță relativ minoră în formarea personalității. Între mediul natural și individ se interpune întotdeauna un mediu uman, care este infinit mai semnificativ. Acest mediu uman constă într-un grup de indivizi organizat, cu alte cuvinte o societate, și într-un mod anume de a trăi, caracteristic acestui grup, adică o cultură. Tocmai interacțiunea individului cu societatea și cultura determină formarea majorității modelelor (*pattern*) sale de comportament și chiar a răspunsurilor sale afective cele mai profunde.

Orice ar spune egocentristii, există foarte puțini indivizi care să poată fi considerați mai mult decât un simplu incident în viața societății lor. Specia noastră a atins încă de multă vreme stadiul în care grupul organizat a înlocuit individul, ca unitate funcțională în lupta pentru existență. Viața socială este tot atât

de caracteristică pentru *homo sapiens* ca și dentiția lui compusă, sau policele opozabile. Totuși, date fiind antecedentele și natura omului, ceea ce surprinde cel mai mult în societățile umane este pur și simplu faptul că ele s-au constituit. Specia noastră nu este cîtuși de puțin prima care cunoaște experiența vieții în grupuri organizate, dar prăpastia care separă societatea noastră de grupurile pe care le încheagă animalele apropiate de om este considerabilă. Pentru a găsi o paralelă valabilă cu situația omului trebuie să urmărim un alt *phylum*, cel al insectelor. Acestea au încheiat societăți doar cu ceva mai puțin complicate decât ale noastre, dar au făcut-o prin metode impracticabile pentru noi. La insecte, instinctele s-au elaborat în dauna capacității lor de a învăța și, în special, în dauna facultății de invenție. Evoluția lor s-a orientat în întregime spre producerea de automate vii, minuțios elaborate și perfect adaptate la medii fixe: ele sînt ființe la care maximum de eficacitate se îmbină cu minimum de individualitate. Insectele învață greu și uită ușor, iar în majoritatea cazurilor se poate întîmpla să-și termine scurta lor viață fără să fi fost nevoite să învețe și, cu atât mai puțin, să rezolve probleme noi. Adaptarea acestor automate la activitatea lor ca membri ai unei organizații sociale inextricabile nu depășește decât cu o treaptă adaptarea lor la o activitate într-un mediu natural, limitat și stabil, și nu implică nici un principiu nou. Orice furnică sau albină este adaptată, printr-o combinație de specializări structurale și de instincte, pentru locul pe care-l ocupă în comunitate. Ea este organizată, totodată fizic și psihologic, pentru a fi lucrătoare sau ostaș și nu poate îndeplini nici o altă funcție. Ea are un minimum de trebuințe individuale, dar nici una dintre ele nu o poate aduce la un conflict cu alți membri ai comunității. Exceptînd cazul că a fost destinată unui rol reproductiv, ea (sau el) nu mai are nici impulsuri sexuale, care sînt o sursă atât de frecventă de conflicte la majoritatea vertebratelor. Pe scurt, insectele care trăiesc în societate sînt mai

puțin indivizi și mai mult unități standardizate, care se pot înlocui reciproc. Din momentul ecloziunii, sînt atît de precis adaptate la funcțiile lor sociale predestinate, încît sînt incapabile să se elibereze de ele. Lupta de clasă nu ar putea să se dezvolte într-un furnicar. Asemenea unități sînt materiale de construcție perfecte pentru o structură socială omogenă, profund integrată și absolut statică. Furnica se naște cu toate caracteristicile pe care dictatorul cel mai pretențios le-ar putea visa la supușii săi.

În contrast cu insectele sociale, omul este produsul final al unui proces evolutiv orientat în întregime spre o individualizare crescîndă. Mamiferele s-au specializat în aptitudinea de a învăța și, pe treptele superioare ale dezvoltării lor, de a gândi. În perioada cînd strămoșii noștri atingeau nivelul uman, ei își pierduseră majoritatea răspunsurilor automate, iar cele care dăinuiau erau de genul cel mai simplu. Omul nu are instincte, cel puțin în sensul pe care-l dăm termenului, atunci cînd vorbim despre comportamentul insectelor. El trebuie să învețe sau să inventeze aproape tot ceea ce face. Astfel, orice individ nu numai că poate, dar și trebuie să-și elaboreze propriile modele de comportament. De altfel, deși procesul de formare a deprinderilor fixează parțial aceste modele, ele nu devin niciodată stabile și inalterabile, ca instinctele. De capacitatea umană de a învăța și de a contracta deprinderi se leagă o capacitate nu numai enică de a uita, de a recunoaște ca atare situațiile noi, de a inventa comportamente noi pentru abordarea acestor situații. Posibilitățile de variație individuală a comportamentului sînt astfel aproape nelimitate. Cînd mai multe persoane reacționează în același fel la o anumită situație, cauza trebuie căutată în experiența lor comună. Evident, acest fond de experiență comună va fi mult mai mare pentru membrii aceleiași societăți decît pentru membrii unor societăți diferite. Există totuși anumite experiențe comune tuturor oamenilor: de exemplu, orice adult a fost un copil a cărui viață

a depins de îngrijirea pe care i-a acordat-o cineva. Tocmai aceste experiențe comune, trebuințele și aptitudinile comune tuturor oamenilor determină uniformitățile de comportament pe care le constatăm la ansamblul umanității.

Membrii speciei noastre par să posede intrinsec capacități de diferențiere și de individualizare mai mari decît membrii oricărei alte specii. Întreaga dinamică a evoluției noastre a urmat altă linie decît producerea acelor unități standardizate, care sînt o materie primă ideală pentru construirea de structuri sociale complexe. Modul în care am devenit ființe sociale prezintă încă semne de întrebare? Animalele apropiate de om, ale căror trăsături psihologice diferă de ale noastre mai mult ca grad decît ca natură, sînt în general gregare și chiar societăților antropoidă le lipsește, în esență, acea specializare și acea diferențiere a funcțiilor sociale, atît de caracteristice societății noastre. Prăpastia care desparte aceste societăți de societățile omenești cele mai simple este atît de adîncă, încît apariția modelelor noastre proprii de viață socială trebuie să fie considerată ca „un tur de forță” al evoluției. Sîntem maimuțe antropoidă care încearcă să trăiască asemenea termitelor, deși sîntem aproape total lipsiți de echipamentul lor. Ne putem întreba dacă n-am reuși mai bine cu ajutorul instinctelor.

Universalitate. Oricare a fost geneza societăților umane, ele au, cu toate, anumite trăsături comune. Prima și poate cea mai importantă dintre ele este aceea că societatea, a înlocuit individul ca unitate semnificativă în lupta speciilor pentru existență. Exceptînd un accident neaorocit, cum ar fi acela al lui Robinson Crusoe, toate ființele umane trăiesc ca membri ai unor grupuri organizate, și destinul fiecăreia este indisolubil legat de cel al grupului la care aparține. Ele nu pot să supraviețuiască riscurilor copilăriei, sau să-și satisfacă trebuințele de adulți, fără ajutorul și cooperarea altor indivizi. Viața omenească a trecut de mult de la stadiul meșteșugarului indi-

aduce modesta contribuție specifică la produsul final.

membri ai societăților deja constituite. Problema lor ca indivizi — ai grupului. S-ar putea crede că aceste observații nu

mentului social al individului. Felul în care s-a dezvoltat o instituție ca familia pune o cu totul altă problemă decât în cazul integrat.

mat sau izolat, deoarece constituie un factor de dezordine

aproape inconștienți de ea. Când o societate a format convenabil pe un individ, el nu este mai conștient de majoritatea

le impune în mișcări îmbrăcăminte sa obișnuită.

sarcinilor reprezintă un minimum absolut, iar în majoritatea

zarea profesională și desemnarea de funcționari publici.

nici preotul în afara congregației

Tocmai prezența unui asemenea sistem de organizare per-

tre mai clar și mai înțelegătoare decât în cazul în care este

... de comportament, dar toate au anumii factori comuni. ... societăți în o situație dată. Astfel, în ciuda numărului ... pentru a ocupa anumite locuri în structura socială. Pentru ca so-

... tim să aștepte de la ei. ... model cultural. Cultura, ca ansamblu, este un agregat mai mult sau mai puțin organizat de asemenea modele.

... de comportament, dar toate au anumii factori comuni. ... societăți în o situație dată. Astfel, în ciuda numărului ... pentru a ocupa anumite locuri în structura socială. Pentru ca so-

răspunsul tot mai eficiente pentru a satisface condiții con-
viețuiește în fiecare dintre noi, după ce societatea și cultura
au făcut tot ceea ce erau în stare să facă. Ca simplă unitate a
organismului social, individul perpetuează *status quo*-ul. Dar,

nu este niciodată complet static, nici o societate nu poate

care s-a înfășurat într-o blană de animal sau a întreprins un
foc nu a făcut-o conștient că societatea sa avea nevoie de

rea acestei instituții nu provine niciodată de la un individ
care n-ar suferi din cauza ei. Inovațiile sociale sînt făcute de
cei care beneficiază de pe urma lor

unități sociale — vom avea cheia unui mare număr de pro-

dintre aceste modele au mai degrabă menirea de a întreține
duse. Societățile au tot atât de des comparate cu niște orga-

îndeplinește anumite condiții : ea trebuie să includă teh-

acestei structuri , totodată, ea trebuie să cuprindă tehn-

șul acestei constatari.

tudinii a omului de a asimila educația. Educarea este utilizată

ca totalități, iar aceste totalități implică necesitățile vieții

sociale, ca și propriile lui trebuințe. El mușcă din momeala satisfacției imediate și personale și este prins în cârligul socializării. El învață să mănânce pentru a-și satisface instinctul alimentar, dar cel mai în vârstă decât el îl învață „să mănânce ca un domn”. Astfel, mai târziu, instinctul alimentar îi va declanșa un răspuns, care nu numai că îi va satisface instinctul, dar i-l va satisface într-un mod agreeat de societatea lui și compatibil cu celelalte modele culturale. Prin instruire și prin imitație, individul își însușește deprinderi care îl determină să-și joace rolul social într-un mod nu numai eficient dar și în mare măsură inconștient. Tocmai capacitatea de a integra în una și aceeași configurație elemente de comportament dintre care unele servesc la satisfacerea unor trebuințe personale, iar altele la satisfacerea unor necesități sociale, tocmai capacitatea de a învăța și a transmite aceste configurații ca totaunități face posibile societățile omenești. Asimilind asemenea configurații, făcând din ele deprinderi proprii, individul devine apt să ocupe o poziție dată în societate și să îndeplinească rolul asociat acestei poziții.

Că majoritatea comportamentelor omenești sunt învățate sub formă de configurații organizate, în loc să fie elaborate direct de indivizi pe baza propriei experiențe, atât un lucru extrem de important pentru studierea personalității. Aceasta înseamnă, de fapt, că modul în care o persoană răspunde la o situație dată furnizează adeseori indicații mai mult asupra educației pe care a primit-o, decât asupra personalității sale. În general, toți indivizii care ocupă o poziție dată în structura unei anumite societăți vor răspunde la un mare număr de situații într-un mod aproape identic. Că un individ din grup răspunde în acest mod nu dovedește, cu privire la personalitatea sa, nimic altceva, decât că are o capacitate normală de a învăța. Predispozițiile sale personale vor fi dezvoltate sau de răspunsurile sale conforme modelelor culturale, și dimpotrivă,

pe n-acelea care se abat de la modele. Nu tema dominantă, ci armonicele din comportamentul lui sînt semnificative pentru înțelegerea lui ca individ. De aici, marea importanță a studiilor de cultură pentru psihologia personalității, cît timp psihologul nu știe care sînt normele de comportament impuse de o societate dată, și nu poate să le acorde partea care se revine în dezvoltarea personalității, el este incapabil să pătrundă dincolo de ecranul conformității sociale și a unei conformități culturale, pentru a-l găsi pe individul autentic.

chase unei trebuințe și capacități umane, în general, în timp
ce alții nu pot face decât să se adapteze la ceea ce este.

[illegible]

1. The first step is to identify the problem or question that needs to be solved. This involves understanding the context and the specific requirements of the task.

The image shows a single page of a handwritten document. The text is written in a cursive script, characteristic of the 19th century. The paper has horizontal lines, and the handwriting is dense, filling most of the page. The ink is dark, and the overall quality of the scan is somewhat blurry, making the text largely illegible. The page appears to be a letter or a personal note, given the informal nature of the handwriting.

În sensul că participă la o anumită cultură

1. The first step in the process of the research is to identify the problem. This involves a clear statement of the research question and the objectives of the study. The researcher must also consider the scope of the study and the resources available.

[illegible]

un termen nou, cercetătorii dintr-o anumită știință tind să-l introducă în accepțiunile exacte pe care i le dau. O dată cu surgerul acestui termen, se creează și un concept precis, desemnat printr-un singur termen, a cărui semnificație este bine definită. Astfel, termenul de "comportament" desemnează un anumit aspect al conceptului total pe care-l reprezintă termenul de "comportament". Acest termen desemnează un anumit aspect al comportamentului, dar aceasta va fi de prea puțin ajutor pentru cei care cercetează formarea personalității.

Bazându-mă pe sensul curent, îmi permit următoarea definiție:

Comportamentul este o reacție a organismului la stimuli din mediul său. Acest termen desemnează un număr de procese care se desfășoară în organism și care sunt influențate de mediul extern. Acest termen desemnează un număr de procese care se desfășoară în organism și care sunt influențate de mediul extern.

de o practică îndelungată. Nici comportamentul instinctual,

cultură este evidentă. Excluderea acestor fenomene din conștiință este vast. Așa cum s-a menționat în capitolul precedent, omul are

un comportament care este influențat de trebuințele sale, formele pe care le ia acest comportament sunt determinate de experiență. Astfel, omul poate să mănânce ca un răspuns la trebuința de hrană a individului, modul în care mănâncă depinde de felul în care a învățat să mănânce. Termenul

de "comportament" desemnează un anumit aspect al comportamentului, dar aceasta va fi de prea puțin ajutor pentru cei care cercetează formarea personalității.

Comportamentul este o reacție a organismului la stimuli din mediul său.

Termenul rezultate ale comportamentului se referă la fenomenele care sunt influențate de comportament.

Comportamentul este o reacție a organismului la stimuli din mediul său. Acest termen desemnează un număr de procese care se desfășoară în organism și care sunt influențate de mediul extern.

Comportamentul este o reacție a organismului la stimuli din mediul său. Acest termen desemnează un număr de procese care se desfășoară în organism și care sunt influențate de mediul extern.

avusesse desigur medici și în trecut și avea să aibă alți fa-

scolastică, sau de interes pur teoretic

Este necesară și o altă precizare în privința termenului

și incluzând altele noi. Ca rezultat al acestui proces, ele pot

ruptă, totuși viața acestor oameni din zilele noastre are

anunt moment, vom constata că nu există elemente de

ele nu sînt împărțite totuși de copii, în timp ce numeroase

puri din societate, cum ar fi bărbații, femeile
eseriasi. Asemenea specializări trebuie totuși să

uroul ei.

stare a tuturor a unei societăți pentru a fi adaptate la
condițiile locale.

În cele spuse mai sus despre procesul de observare, acest concept include fenomene de cel puțin trei ordine diferite: a) procesul de observare propriu-zis, b) procesul de interpretare și c) procesul de raportare. În primul rând, procesul de observare este cel care implică în mod direct procesul de observare. Acesta este procesul în care observatorul, prin intermediul simțurilor sale, captează informații din mediul înconjurător. Acest proces este influențat de numeroși factori, cum ar fi: starea de sănătate a observatorului, condițiile de mediu, nivelul de iluminare, nivelul de zgomot, etc. În al doilea rând, procesul de interpretare este cel care implică în mod direct procesul de observare. Acesta este procesul în care observatorul interpretează informațiile captate în primul rând. Acest proces este influențat de numeroși factori, cum ar fi: nivelul de cunoaștere al observatorului, nivelul de experiență, nivelul de obiectivitate, etc. În al treilea rând, procesul de raportare este cel care implică în mod direct procesul de observare și procesul de interpretare. Acesta este procesul în care observatorul raportează informațiile pe care le-a captat și interpretat. Acest proces este influențat de numeroși factori, cum ar fi: nivelul de comunicare al observatorului, nivelul de sinceritate, nivelul de obiectivitate, etc.

În cele spuse mai sus, procesul de observare este procesul în care observatorul, prin intermediul simțurilor sale, captează informații din mediul înconjurător. Acest proces este influențat de numeroși factori, cum ar fi: starea de sănătate a observatorului, condițiile de mediu, nivelul de iluminare, nivelul de zgomot, etc. În al doilea rând, procesul de interpretare este cel care implică în mod direct procesul de observare. Acesta este procesul în care observatorul interpretează informațiile captate în primul rând. Acest proces este influențat de numeroși factori, cum ar fi: nivelul de cunoaștere al observatorului, nivelul de experiență, nivelul de obiectivitate, etc. În al treilea rând, procesul de raportare este cel care implică în mod direct procesul de observare și procesul de interpretare. Acesta este procesul în care observatorul raportează informațiile pe care le-a captat și interpretat. Acest proces este influențat de numeroși factori, cum ar fi: nivelul de comunicare al observatorului, nivelul de sinceritate, nivelul de obiectivitate, etc.

În cele spuse mai sus, procesul de observare este procesul în care observatorul, prin intermediul simțurilor sale, captează informații din mediul înconjurător. Acest proces este influențat de numeroși factori, cum ar fi: starea de sănătate a observatorului, condițiile de mediu, nivelul de iluminare, nivelul de zgomot, etc. În al doilea rând, procesul de interpretare este cel care implică în mod direct procesul de observare. Acesta este procesul în care observatorul interpretează informațiile captate în primul rând. Acest proces este influențat de numeroși factori, cum ar fi: nivelul de cunoaștere al observatorului, nivelul de experiență, nivelul de obiectivitate, etc. În al treilea rând, procesul de raportare este cel care implică în mod direct procesul de observare și procesul de interpretare. Acesta este procesul în care observatorul raportează informațiile pe care le-a captat și interpretat. Acest proces este influențat de numeroși factori, cum ar fi: nivelul de comunicare al observatorului, nivelul de sinceritate, nivelul de obiectivitate, etc.

În cele spuse mai sus, procesul de observare este procesul în care observatorul, prin intermediul simțurilor sale, captează informații din mediul înconjurător. Acest proces este influențat de numeroși factori, cum ar fi: starea de sănătate a observatorului, condițiile de mediu, nivelul de iluminare, nivelul de zgomot, etc. În al doilea rând, procesul de interpretare este cel care implică în mod direct procesul de observare. Acesta este procesul în care observatorul interpretează informațiile captate în primul rând. Acest proces este influențat de numeroși factori, cum ar fi: nivelul de cunoaștere al observatorului, nivelul de experiență, nivelul de obiectivitate, etc. În al treilea rând, procesul de raportare este cel care implică în mod direct procesul de observare și procesul de interpretare. Acesta este procesul în care observatorul raportează informațiile pe care le-a captat și interpretat. Acest proces este influențat de numeroși factori, cum ar fi: nivelul de comunicare al observatorului, nivelul de sinceritate, nivelul de obiectivitate, etc.

culturului, dar ar fi greșit să privim asemenea atitudini ca
fapt general, sau măcar comun în societățile respective. În

personalități sînt mai divers structurate cu putință.

obținem o imagine clară despre cultura implicită a oricărei
societăți. Ele nu înseamnă decît că o asemenea imagine se

în așteptări de genul : membrii acestei societăți își fiu copii
sunt în perioada lunii pline.

Mai există un aspect legat de deosebirea dintre cultura

rectului, sau fi spun că trebuie să se teamă de el. La fel, ei

i ai societăți se străduiesc să le atingă.

aptul de cultură ca instrument de cercetare, înșip antropo-

cultural care corespunde cu durata vieții indivizilor supuși

O și mai mare importanță prezintă pentru psiholog gre-

între realitatea unei culturi, ca o configurație de comporta-

două aspecte ale conceptului de cultură a fost o sursă de

• Cultura explicită = „cultură de viață”
Cultura implicită = „cultură culturală”!

polozi, ci și pentru logicieni și filozofii care s-au ocupat de

mai jos să explic sensul fiecăruia dintre ei.

[tura reală] a oricărei societăți constă în comportamentul

său. El generalizează reacția sa față de un anumit gen de
diferențele dintre ei. Astfel, un elev învață că sunetul unui
pele minore de la o zi la alta din tonul și durata semnalului.

vor strânge diferitele obiecte pe care le-au adus în clasă, dar

tuigamale.

de recunoscut. Aceste limite pot fi stabilite prin considerații
de rezultatele dorite. Acest fapt va fi recunoscut tacit de
limitele eficiente vor fi considerate normale, pe când cele care
adeseori, ca blamabile.

amintit este acela că fiecare *model cultural real* nu este un caz
mente care variază între anumite limite.

ca simbol al modelului cultural real. Dacă cercetătorul cons-

la ora 8 și alteori la ora 10, dar că modul pentru această serie

de ar

cu

modul

totul culturii reale, ea constituie o aproximare concisă și con-

de

de

altceva decât instrumente care pot fi folosite de cercetători,

ficată de utilitatea pe care și-o dovedesc ulterior

partea

de

na

entrebare

de

de

de

formă construită.

mai mare parte a mediului natural al societății sale. Copilul

observă și să imite respectivul comportament. În ambele

de

de

de

de

de

de

de

de

de

de

de

de

de

de

...scurs, îl va practica și el.

ora 12 și jumătate.

face ca ea să provoace urmări diferite la persoane diferite.

heritelor în modele care compun o cultură reală și înțeleg
indivizii o extrag din contactele lor cu acesta, rezultă că o

le personalităţii membrilor societăţii, pentru a le studia şi compara. Existenţa unui asemenea sistem de

•) Constanta culturala = punctul de ansamblu de valori comune (tendinta intrinseca de valoare culturala); cultura totala (ca) rezultatul de baza + originea culturala = decurgand dintr-un punct sau punct, timp).

fie pedepsit.

dual și modelul cultural construit va reflecta compromisul

în cazul unui mic număr de modele culturale. Astfel, dacă
modelele culturale sunt în număr de zece, iar în fiecare
cultură există o singură variantă de model cultural, atunci
există zece modele culturale. Dacă în fiecare cultură există
mai multe variante de model cultural, atunci numărul de
modele culturale este mai mare decât numărul de culturi.
Dacă în fiecare cultură există o singură variantă de model
cultural, atunci numărul de modele culturale este egal cu
numărul de culturi. Dacă în fiecare cultură există mai
multe variante de model cultural, atunci numărul de modele
culturale este mai mare decât numărul de culturi.

De fapt, în fiecare cultură există o singură variantă de
model cultural. Acest lucru se datorează faptului că în
fiecare cultură există o singură variantă de model cultural
care este acceptată de toți membrii culturii. Dacă în
fiecare cultură există mai multe variante de model cultural,
atunci acestea nu ar mai fi considerate modele culturale,
ci doar variante ale modelului cultural.

În concluzie, numărul de modele culturale este egal cu
numărul de culturi. Acest lucru se datorează faptului că
în fiecare cultură există o singură variantă de model
cultural care este acceptată de toți membrii culturii.
Dacă în fiecare cultură există mai multe variante de model
cultural, atunci acestea nu ar mai fi considerate modele
culturale, ci doar variante ale modelului cultural.
Așadar, numărul de modele culturale este egal cu numărul
de culturi. Acest lucru este valabil pentru toate culturile
și pentru toate modelele culturale.

marea modele ideale variază amplu în diferitele societăți.

Unele grupuri sunt mai mai competente de existență culturală și sunt mai înclinate să se lași la generalizații, despre comportamente și obiceiuri, în funcție de modul în care apar în cadrul unei mode culturale de comportament pentru a alina toate situațiile. Chiar și în societățile cu cea mai analitică stare de spirit și cu cel mai înalt grad de competență culturală, efectul de conștientizare neîntârziată de diferențiere sunt aproape neapăsabile și spunea că va fi competent să descrie a doua oară o situație dată și să nu nega că se referă la exemple din trecut în raport cu ceea ce va fi înțeles în diferite împrejurări când să fie în situație similară. Această diferență a unui mod de adevăr este cu atât mai semnificativă cât comportarea este mai observabilă de obicei prezenta unui mod cultural real cu un mod de variații perfect vizibil. În general, modurile culturale par să se fi dezvoltat mai frecvent în legătură cu situațiile pe care o societate le consideră de primă importanță, și chiar aici în legătură cu situațiile care implică interacțiunile între indivizi având diferite poziții în sistemul social.

Modurile culturale pot să nu concorde, și de obicei nici nu concorda, cu modele constituite pe care cercetătorii se efortau să le bazeze pe baza observațiilor sau asupra comportamentelor reale. În unele cazuri, această lipsă de concordanță poate să nu reprezinte nimic altceva decât o lipsă de înțelegere a modului de a fi în relație cu realitatea care are loc în evoluție. El se bazează mai mult pe denotarea comportamentelor, așa cum au fost, decât pe denotarea situațiilor de viață. În alte cazuri, modurile culturale sunt puțin sau deloc în concordanță cu modalitatea culturală reală. Ele reprezintă un decalaj, o variație care a fost introdusă în viața mai mult prin necesitatea de a se ocupa de ea. În unele cazuri, modurile culturale au un caracter etic normativ, deși nu au fost în prezența de adevărată înțelegere pe care se bazează. Totuși, când avem în vedere modurile culturale o expresie verbală dintr-o viață și se creează, este tendința de a pierde din vedere că modalitatea

de viață este doar un fel de cameră independentă și în care de a reprezenta răspunsul propriu la o situație dată, devin răspunsul propriu la o anumită înțelegere a situației culturale. Scopul mai se ridică atunci pe altul: presupunem că un anumit aspect verbal al unei situații culturale este observat și că el este demonstrat conștient. Atenția este atrasă și este înțeles în moduri în cadrul cărora reale dar trebuie caute împreună cu situația care este reală și cu neînțelegerea despre comportamentul actual a membrilor mai este înțeles decât orice altceva este înțeles. De aceea este de dorit ca cercetătorii să se efortă să demonstreze că se face o distincție între o înțelegere culturală și o înțelegere de dezvoltare înțelegere pe baza observației și modurilor culturale ideale care se au în vedere prezentate verbal de membrii societății, oricât de sincer și de bine intenționați ar fi aceștia.

Cette perspective înțelegerea psihologică personală vor considera probabil că am acordat un spațiu excesiv asupra conceptului de cultură (1) mare parte din ceea ce s-a spus are de fapt puțină relevanță la cercetarea desfășurată în viața proprie, noastre societăți și cultură. Având în vedere de comportamentul nominal și al de înțelegere de care cercetătorii au fost de a înțelegere de adevăr de recunoscut, încât nevoia de a le abstractiza sau de a le conceptualiza este cu atât mai mare de înțelegere, și este de dorit de cercetătorii să se efortă să se efortă înțelegerea conceptelor legate de cultură devine o necesitate.

CAPITOLUL V

Rolul culturii în formarea personalității

Una dintre cele mai importante realizări științifice ale timpurilor moderne a fost recunoașterea existenței culturii. Știința modernă a înțeles că omul nu este doar un animal de pe pământ, ci un animal care trăiește în societate și este influențat de cultura sa. Dacă vrem să înțelegem omul, trebuie să înțelegem cultura sa. De aceea, psihologii au început să se intereseze de cultura și de rolul ei în formarea personalității. Capacitatea de a vedea că un întreg cultura proprie este un lucru nou și important. În trecut, oamenii erau văzuți ca fiind determinate de instincte și de mediu, dar acum știm că cultura joacă un rol foarte important în formarea personalității. Nu este doar o simplă învățare, ci o învățare care este influențată de cultura sa. De aceea, psihologii au început să se intereseze de cultura și de rolul ei în formarea personalității. Dacă vrem să înțelegem omul, trebuie să înțelegem cultura sa. De aceea, psihologii au început să se intereseze de cultura și de rolul ei în formarea personalității.

...tura umană care se situau departe de adevăr. Chiar și un maestru ca Freud explica prin instincte reacții care acum vedem că sînt atribuibile direct condiționării culturale. Cu toate acestea, în prezent, este posibilă o abordare a personalității cu mai puține idei preconcepute și o aproximare mai strictă a adevărului.

În ceea ce privește de la bun început, că omul este un animal care trăiește în societate și este influențat de cultura sa. Dacă vrem să înțelegem omul, trebuie să înțelegem cultura sa. De aceea, psihologii au început să se intereseze de cultura și de rolul ei în formarea personalității. Capacitatea de a vedea că un întreg cultura proprie este un lucru nou și important. În trecut, oamenii erau văzuți ca fiind determinate de instincte și de mediu, dar acum știm că cultura joacă un rol foarte important în formarea personalității. Nu este doar o simplă învățare, ci o învățare care este influențată de cultura sa. De aceea, psihologii au început să se intereseze de cultura și de rolul ei în formarea personalității.

sînt implicate valorile lor comune.

Se constată, de asemenea, că în fiecare societate există con-

tății, întrucît creează posibilitatea ca membrii ei să interacțio-

Asfel, pînă și în contactele între oameni complet străini,

include rareori vreun sistem valoare-attitudine care este pecu-

pla și aceasta, în condiția de oscilitate extremă între grupuri

de altă parte, ea poate foarte bine să includă sisteme va-

lorice. Astfel, omul liber poate să cunoască și să țină seama

de statut cea mai mare parte a semnificației lor sociale.

se automatizează și devine inconștient.

Fiecare societate are propriul ei tip de personalitate de

societățile recunosc tacit acest fapt, iar multe îi dau și o

recent expacția pe factori biologici. Diferențele dintre tipu-

unei societăți (care răsărit pe personalitate)

unei clase personalități de statut decât cele care sînt legate

[illegible]

riență pe care-l extrage din această interacțiune. Astfel, o riență la un copil puternic și un gen de experiență cu totul

substituim vechii formule „natură sau educație” o nouă formulă care să indice că nici capacitățile înnăscute, nici mediul nu pot fi singurii determinanți ai conduitei. Într-o asemenea concepție, natura și mediul sunt condiții necesare, dar nu suficiente, pentru formarea anumitor atitudini fundamentale; orice combinație, care acționează asupra copilului, poate să contribuie la formarea altor atitudini.

ca o simplă categorie de factori dintre cele câteva de care
numite vag prin termenul de temperament al individului.
rilor înăscuți cu cei de mediu. Până când se va putea da un

omisiune lasă concluziile noastre incomplete.

estătura diferite procese psihice. Cred că este mai indicat să vorbim despre aptitudini, deoarece nenumărate date eviden-

o chestiune de grad și nu de gen. Astfel, toți indivizii sînt la într-o măsură sau alta să învețe sau să gîndească, dar ei diferă foarte mult în ceea ce privește ușurința cu care învață și practică, diferențele observate par să fie prea mari pentru individul mediu, oricît s-ar antrena, va ajunge vreodată să

dezvoltării posibile a unor aptitudini psihice și că acești
variază de la individ la individ. Putem să adăugăm, de aseme-
nea, că acești factori au o bază fiziologică, deși nu știm încă
prea bine care poate fi ea.

Pentru a rezuma, rezultă că factorii fiziologici nu pot fi compun cea mai mare parte a personalităţii, dar ei pot fi con-individulu Aceasta ne duce la a doua noastră problemă: „In-sibili pe cale ereditară?” Din nefericire nu ştim în stare

de care depinde probabilitatea ca un anumit grup de su-
biecți să aibă o anumită performanță. Nu putem, în aceste
condiții, să stabilim o relație directă între performanța
unei persoane și puterea sa de calcul. Nu putem, de asemenea,
stabilim relația dintre performanța sa de calcul și nivelul
de dezvoltare intelectuală. Aceasta este o problemă
care este încă deschisă și pe care o vom aborda în cele
următoare. Este de înțeles că o persoană care are o
performanță deosebită de înaltă în calcul nu este neapărat
capabilă să rezolve probleme de natură diferită. De aici rezultă imposibilitatea de a stabili
o relație directă între performanța sa de calcul și nivelul de
dezvoltare intelectuală. Nu putem spune, în consecință, că
nivelul de dezvoltare intelectuală este determinat de
performanța sa de calcul. În schimb, putem admite
că o persoană care are o performanță deosebită în
calcul este probabil să aibă și o dezvoltare intelectuală
deosebită. Totuși, datele de care dispunem cu
prezentul nu ne permit să afirmăm că performanța sa de
calcul este un indicator direct al nivelului de dezvoltare
intelectuală. Apariția lor la
indivizii cu o dezvoltare intelectuală deosebită poate fi explicată în
termeni matematici elementari: în care putem prezice, să
spunem, că o persoană care are o performanță deosebită în
calcul este probabil să aibă și o dezvoltare intelectuală
deosebită. Totuși, datele de care dispunem cu
prezentul nu ne permit să afirmăm că performanța sa de
calcul este un indicator direct al nivelului de dezvoltare
intelectuală. Apariția lor la
indivizii cu o dezvoltare intelectuală deosebită poate fi explicată în
termeni matematici elementari: în care putem prezice, să
spunem, că o persoană care are o performanță deosebită în
calcul este probabil să aibă și o dezvoltare intelectuală
deosebită.

[illegible]

acelor condiții de mediu și de propagare a grupului, din care descind membrii societății, cât și de omogenitatea acestor condiții de propagare. Dacă grupul este omogen, atunci se poate observa că toate caracteristicile lui se transmit de la părinți la copii, iar dacă grupul este heterogen, atunci se poate observa că unele caracteristici sunt prezente la majoritatea membrilor, iar altele sunt prezente la o parte din membrii grupului. Există astfel posibilitatea ca unele caracteristici să se transmită de la părinți la copii, iar altele să se transmită de la un membru al grupului la un alt membru al grupului. Există astfel posibilitatea ca unele caracteristici să se transmită de la părinți la copii, iar altele să se transmită de la un membru al grupului la un alt membru al grupului. Există astfel posibilitatea ca unele caracteristici să se transmită de la părinți la copii, iar altele să se transmită de la un membru al grupului la un alt membru al grupului.

[illegible]

... să introducă conceptul mistic al unui suflet nordic
... pentru a-și susține tezele despre superioritate rasială.

Antropologii americani, în frunte cu dr. Boas, au fost primii care au demonstrat că nu pot explica variația de la o societate la alta a normelor de conduită pe baza diferențelor de caracteristici fizice ale oamenilor. Ei au arătat că diferențele de conduită sunt rezultatul unor procese de învățare (când oamenii sunt născuți într-o societate, ei învață să se comporte așa cum se comportă oamenii din acea societate). Nașterea nu este nici un fel de explicație, ci este rezultatul procesului de învățare. Ei au arătat că oamenii din diferite societăți au diferite obiceiuri și valori, dar acestea sunt rezultatul procesului de învățare, nu al diferențelor fizice.

mai bună. A crede că toate grupurile umane au aceleași capacități dintre grupuri, în ceea ce privește comportamentul, că diferențele observate se datorează unor factori culturali, cați din care să rezulte în ce constau acești factori și cum acționează ei.

Cele spuse de noi cu privire la rolul posibil al factorilor ereditari în determinarea normelor de personalitate în diferite

respectivelor societăți. După cum s-a arătat în altă parte, în formarea personalității sînt oamănii și lucrurile. Compor

tacte; totuși, literatura pe această temă pare să fi ignorat

Influențele pe care le exercită cultura asupra personalității

de influență culturală a dus la numeroase confuzii. Într-adevăr, în ceea ce privește influența culturii asupra copilului, față de copil poate servi ca model pentru dezvoltarea sa. Într-adevăr, în ceea ce privește influența culturii asupra copilului, față de copil poate servi ca model pentru dezvoltarea sa.

Într-adevăr, în ceea ce privește influența culturii asupra copilului, față de copil poate servi ca model pentru dezvoltarea sa. Într-adevăr, în ceea ce privește influența culturii asupra copilului, față de copil poate servi ca model pentru dezvoltarea sa.

Este în general acceptat că primii cîțiva ani de viață ai

[illegible][illegible][illegible]

Amplasarea relațiilor cauzale directe este în minoritate. În

[illegible]

copiării.

Dacă e adevărat că cultura oricărei societăți determină nivelele speciale cu ajutorul cărora îi educă pe copii, influența ei nu se oprește totuși aici. Ea continuă să formeze restul

șii actual în societate. În fiecare moment al acestui proces,

numai modele pentru rolurile pe care și le schimbă, ci și certu-

excepții, individul „normal” care aderă la ele nu va fi nevoit

personalității sale. Chiar atunci când o societate înpru-

unei societăți, cultura este aceea care trebuie să cedeze.

Și acum să privim reversul medalia: însușirea unor modele noi de comportament care corespund cu sistemele valoare-
aceste sisteme și să le fixeze mai tamenin o dată cu trecerea

se integrează tot mai puternic pe măsură ce înaintează în
care și le puna în legătură cu atitudinile implicate de cultura

mentul explicit pe care și-l prescrie cultura sa. Cu timpul el

acest proces nu contribuie la promovarea progresului, este

asemenea persoane este înfinit mai fericită decât aceea a unei
persoane care se vede silită să adere la modele de comporta-
ment explicit ce nu concordă cu sistemele valoare-ai.

Rezultatul unor asemenea nepotriviri poate fi văzut la n-
meros indivizi care au fost nevoiți să se adapteze la condi-

tea americană. Acest lucru este și mai evident în cazul celor

teze ulterioare la altă cultură. Aceștia sînt „oamenii marginați”,

de fenomenul aculturării. Dacă nu sînt întărite printr-o

gîndescă în termenii culturii nou societăți în care se află,

cînd i se cere să ia o decizie, el se vede lipsit de puncte de
reper.

cu culturile respective. În cazul câtorva societăți mici, ai căror membri au o ereditate omogenă, influența factorilor fiziologici în determinarea capacităților psihice ale majorității acestor membri nu poate fi exclusă, dar numărul acestor cazuri este, desigur, restrâns. Chiar și atunci cînd se întîmplă să existe factori ereditari comuni, ei pot afecta numai posibilitățile de răspuns. Acești factori nu sînt niciodată suficienți în sine pentru a explica diferența de conținut și de organizare pe care o constatăm la tipurile de personalitate de bază din diferitele societăți.

La începutul acestui capitol m-am referit la trei concluzii desprinse de antropologi pe baza studiilor asupra personalității într-un mare număr de societăți și culturi. Că normele personalității diferă de la o societate la alta este numai prima din cele trei concluzii. Este necesar să explicăm, de asemenea, de ce membrii fiecărei societăți manifestă întotdeauna o variație individuală considerabilă a personalității și de ce aproape aceeași gamă de variații și aproape aceleași tipuri de personalitate par să existe în toate societățile. Prima dintre aceste probleme prezintă puține dificultăți. Nu există doi indivizi, fie ei și gemeni, care să fie absolut identici. Membrii oricărei societăți, chiar și ai celei mai endogame, diferă sub raportul posibilităților lor de creștere și de dezvoltare, determinate genetic. Mai mult decît atât, realizarea acestor posibilități este afectată de tot felul de factori de mediu. Încă din momentul nașterii, indivizii diferă în greutate și putere, iar ceva mai tîrziu apar diferențele de inteligență și de aptitudine de a învăța. Am arătat că procesul formării personalității pare să fie în special un proces de integrare a experienței. La rîndul ei, această experiență rezultă din interacțiunea individului cu mediul său. Așadar, chiar și medii identice, admitînd că ele ar exista, vor furniza, unor indivizi diferiți, experiențe diferite și vor duce la formarea unor personalități diferite.

De fapt, situația este mult mai complicată. Chiar și societatea și cultura cel mai bine integrate creează indivizilor educați în cadrul lor medii care sînt departe de a fi uniforme. Cultura i se înfățișează individului prin comportamentul altor oameni și prin contactele lui cu obiectele pe care le fac și le folosesc de obicei membrii societății sale. Acest din urmă aspect al mediului cultural poate fi destul de uniform în unele societăți mai simple, unde o combinație între sărăcia generală și modelele de repartitie previne formarea unor diferențe accentuate între standarde de trai, dar aceste societăți constituie desigur o minoritate. În majoritatea comunităților, diferențele gospodării variază prin echipamentul lor și, ca urmare, furnizează copiilor educați în ele medii materiale întrucîtva diferite. Nu știm în ce măsură diferențele de acest fel sînt semnificative pentru formarea personalității, dar totul atestă că ele au o importanță mai mult secundară. Oamenii au o influență infinit mai mare asupra dezvoltării individului decît lucrurile. Îndeosebi contactul strîns și continuu pe care îl are copilul cu membrii familiei sale, indiferent dacă e vorba despre părinți sau frați, pare să fie crucial în statoinicirea sistemelor sale valoare-atitudine generalizate. Nu mai e cazul să demonstrăm că experiența pe care el o poate deriva din asemenea contacte este tot atît de variată ca și indivizii înșiși. Chiar și cele mai rigide modele culturale admit un anumit grad de libertate în comportamentul individual, iar modelele de relații familiale nu sînt niciodată prea rigide în practică. Cineva a spus „nimic nu este atît de continuu ca o căsnicie” și același lucru se poate spune și despre raporturile părinte-copil. Interacțiunile personale repetate duc la formarea unor modele individuale de comportament a căror variație este limitată numai de teama de ceea ce ar putea spune vecinii. Chiar acționînd în limitele impuse de cultură părinții din orice societate pot fi afectuoși sau indiferenți, rigizi sau îngăduitori, un izvor de ajutor și siguranță în relațiile copilului cu cei dinafara

familiei, sau o primejdie suplimentară într-o lume în general ostilă. Diferențele individuale și diferențele de mediu se pot combina și permuta la infinit, iar experiența pe care diferiții indivizi o pot extrage de aici este tot atât de variată. Acest fapt este absolut suficient pentru a explica diferențele de conținut ale personalității, care pot fi constatate la membrii oricărei societăți.

De ce există, după cum se pare, în toate societățile, aproape aceeași gamă de variații și aproape aceleași tipuri de personalitate, aceasta constituie o problemă mai dificilă. În această privință antropologii înșiși sînt mult mai puțin de acord decît în legătură cu chestiunile precedente. Majoritatea antropologilor care au fost în contact strîns cu un număr de societăți diferite consideră că lucrurile stau în adevăr astfel, dar orice confirmare sau infirmare autentică trebuie să aștepte elaborarea unor tehnici mai bune de diagnosticare a personalității. De asemenea, trebuie înțeles că atunci cînd antropologul spune că, în ciuda unor diferențe sensibile de frecvență, aceleași tipuri de personalitate par să fie prezente în toate societățile, termenul *personalitate* este folosit cu un sens special. Majoritatea răspunsurilor specifice ale indivizilor se înscriu întotdeauna în limitele stabilite de cultură și ar fi prea mult să ne așteptăm să le găsim repetate de membrii altor societăți. Ceea ce are în vedere antropologul este că, atunci cînd cineva cunoaște în suficientă măsură o cultură străină și pe indivizii care o împărtășesc, se constată că respectivii indivizi sînt în esență la fel cu diferiții oameni pe care i-a cunoscut în propria lui societate. Pe cînd răspunsurile specifice, modelate cultural, ale celor două categorii vor diferi, aptitudinile și sistemele lor fundamentale valoare-atitudine vor fi în mare măsură aceleași. Acest gen de comparație nu necesită o tipologizare amănunțită a personalităților în termeni tehnici. Ea necesită o cunoaștere amănunțită și binevoitoare a indivizilor și a culturilor implicate. Este nevoie de

o cunoaștere deosebit de amănunțită a culturii altui grup înainte ca diferențele dintre normele individuale de comportament și normele culturale să devină suficient de evidente pentru a servi drept ghid în aprecierea nivelurilor mai adînci ale personalităților individuale.

Asemănările sub raportul nivelului de aptitudine între membrii diferitelor societăți nu sînt greu de explicat. Toate ființele umane sînt, la urma urmelor, membri ai unei singure specii, iar gama posibilă de variație trebuie să fie în această privință aproape aceeași în toate societățile. Asemănările dintre sistemele valoare-atitudine generalizate ale indivizilor educați în medii culturale diferite sînt mai greu de explicat, dar nu încapă nici o îndoială că ele există. În lumina cunoștințelor noastre actuale, explicația cea mai probabilă pare să fie că ele sînt mai ales rezultatul unor situații familiale similare care acționează asupra unor indivizi cu nivele de aptitudine asemănătoare. Am menționat deja că modelele culturale de interacțiune a membrilor familiei permit întotdeauna o gamă considerabilă de variații individuale. În toate societățile, personalitățile implicate în situații familiale tind să se aranjeze în aproape aceeași ordine de dominanță și să elaboreze aproape aceleași modele de interacțiuni particulare formale. Astfel, chiar și în societățile cele mai strict patriarhale se poate înțîlni un număr surprinzător de familii în care soția și mama reprezintă membrul dominant al familiei. În public, ea poate acorda soțului un respect exagerat, dar nici el și nici copiii nu vor avea vreo îndoială în privința celui care deține puterea reală. La fel, există o serie întregă de situații condiționate biologic care se repetă independent de situația culturală. În fiecare societate vor exista primii născuți și ultimii născuți, copii unici și copii educați ca membri ai unui grup numeros de frați, copii slabi, bolnăvicioși și copii puternici, viguroși. Același lucru este valabil și pentru diferitele genuri de relații între părinți și copii. Există copii favoriți, copii

doriți sau nedoriți, copii buni și oi negre, care sînt subiectul unor permanente suspiciuni și constrîngerii. Chiar dacă acțiunea în limitele — stabilite de cultură — ale autorității părintești, diferiți părinți pot fi afectuoși și înțelegători, sau își pot trage o satisfacție sadică din exercitarea la maximum a funcțiilor lor disciplinare. Fiecare dintre aceste situații va produce un anumit gen de experiență timpurie a individului. Cînd indivizi, în esență asemănători, din societăți diferite, sînt expuși unor situații familiale similare, rezultatul va fi o puternică asemănare a nivelurilor mai adînci ale configurațiilor personalității lor.

Deși situațiile familiale discutate mai sus acționează la un nivel pe care l-am putea numi subcultural, frecvența cu care o anumită situație apare într-o societate dată este influențată de factori culturali. Astfel, este mult mai greu pentru o femeie să-și instaureze dominația într-o societate puternic patriarhală decît în una matriarhală. În primul caz, ea trebuie să acționeze împotriva regulilor acceptate ale relațiilor maritale și să braveze tot felul de presiuni sociale. Numai o femeie cu un caracter foarte puternic, sau cu un bărbat foarte slab, va fi capabilă să-și instaureze dominația. În cazul din urmă, orice femeie cu o tărie de caracter obișnuită își poate domina căminul cu ajutorul presiunilor sociale. În fiecare societate, majoritatea familiilor se va apropia de normele statornicite de cultură pentru relațiile interpersonale dintre membrii lor. Ca urmare, majoritatea copiilor educați într-o anumită societate va fi expuși unor situații familiale similare și va dobîndi numeroase elemente comune, chiar și la nivelurile profunde ale personalității lor. Această concluzie pare să se bazeze pe studierea unui mare număr de societăți. În fiecare caz se pot stabili numeroase conexiuni între modelele culturale de organizare a familiei și de educare a copiilor, și tipul personalității de bază a membrilor adulți ai societății.

Pe scurt, cultura trebuie să fie considerată drept factorul dominant în determinarea tipurilor fundamentale de personalitate din diferitele societăți, precum și în stabilirea seriei de personalități de statut care sînt caracteristice fiecărei societăți. Trebuie amintit că tipurile fundamentale de personalitate și personalitățile de statut, ca modele culturale construite, reprezintă moduri în interiorul anumitor serii de variație. Este îndoielnic că personalitatea reală a unui individ va coincide vreodată, în toate punctele, cu una dintre aceste abstracții. În ceea ce privește formarea personalităților individuale, cultura acționează ca un factor dintr-o serie întregă, care include și aptitudinile fiziologice determinate ale individului și relațiile sale cu alți indivizi. Fără îndoială că, în unele cazuri, alți factori decît cei culturali sînt predominant răspunzători de producerea unei anumite configurații a personalității. Totuși, se pare că, în majoritatea cazurilor, dominanți sînt factorii culturali. Constatăm că, în toate societățile, personalitățile indivizilor „medii”, „normali”, care fac să funcționeze societatea în modul ei tradițional pot fi explicate în termeni culturali. Totodată, constatăm că toate societățile includ indivizi atipici, ale căror personalități nu se înscriu în domeniul de variație normal pentru acea societate. Cauzele unor asemenea personalități aberante nu sînt încă perfect înțelese. Neîndoielnic însă, ele derivă parțial din accidente de mediu și de experiență survenite într-o fază timpurie. În ce măsură sînt implicați și alți factori, cu determinare genetică, încă nu sîntem în stare să spunem.

Încheind discuția, sînt perfect conștient de numărul mare de probleme pe care le-am ridicat fără a fi în stare să ofer soluții. De asemenea îmi dau seama cît de mult a trebuit să depind de tehnici care vor părea neștiințifice celor ce consideră știința drept ceva inseparabil legat de laborator și de rigla de calcul. Cei care cercetează cultura, societatea și individul, precum și relațiile complexe dintre aceste fenomene,

sînt pionieri și, ca toți pionierii, trebuie să se descurce cu metodele pe care le au la îndemînă. Ei lucrează în avanposturile singuratice instalate de știință pe țărmurile unui nou continent. Chiar și cele mai lungi expediții ale lor în necunoscut au fost simple traversări care au lăsat, între ele, vaste zone neexplorate. Cei ce vin în urma lor vor fi în stare să traseze hărți în termenii ceruși de știința exactă și să exploateze bogățiile. Pionierii nu pot decît să-și continue drumul, susținuți de convingerea că undeva, în acest vast teritoriu, se află ascunsă cunoașterea care îl va înarîna pe om pentru cea mai mare victorie a sa : cucerirea lui însuși.